

Výzkumná zpráva Kongresu

Strategický vliv v Africkém rohu

JAKUB ZBÝTOVSKÝ

1 Úvod

Zahraniční politika Spojených států amerických je silně ovlivněna přístupem prezidenta a jeho administrativy, které obvykle preferují některé geografické oblasti, zatímco jiné upozadují. Jednou z oblastí, kterou administrativa prezidenta Trumpa výrazně přehlížela, byl Africký roh, potažmo celá Afrika. S nástupem nové administrativy prezidenta Bidena se očekává návrat významnější zahraniční politiky na africký kontinent.¹ Oblastí, která v současnosti tvoří nejvýznamnější ohnisko konfliktů na africkém kontinentu a která dlouhodobě představuje geopoliticky velmi významný region, je pak Africký roh, který bude zřejmě hlavní prioritou pro návrat aktivnější zahraniční politiky USA v Africe.

Vzhledem k rozsahu významných událostí v tomto regionu, které je třeba zahrnout do tohoto dokumentu, nebude dále zmíněn historický přístup zahraniční politiky USA k této oblasti. Z podstaty proměnlivosti problémů a absenci kontinuálního přístupu v této otázce tato absence historických událostí není překážkou pro pochopení aktuální situace a zaujetí postoje k formování zahraniční politiky USA vůči této oblasti.

2 Definice významných pojmů

Pro lepší pochopení informací vyplývajících z tohoto dokumentu je nezbytné správně pochopit dva hlavní pojmy, tedy strategický vliv a především pak přesně specifikovat Africký roh.

Strategický vliv je poměrně široký pojem, jehož přesné definici není věnováno tolik pozornosti. Nejlépe se dá popsat jakožto vědomá a úmyslná snaha ovlivňovat názory jiných aktérů ve prospěch svých vlastních cílů. Jiné, přesnější a komplexnější definice poté zmiňují i další dílčí složky, jako je psychologický efekt². Je třeba především uvažovat nad tím, jakým způsobem se k tomuto prosazování zájmu co nejefektivněji dostat. K tomu je zapotřebí znát poměry v daném státu a jakým způsobem pomoci s řešením palčivých problémů.

Africký roh je označení pro poloostrov ve východní Africe, který tvoří nejvýchodnější pevninskou část tohoto kontinentu. Z geografického hlediska je jeho poloha

---

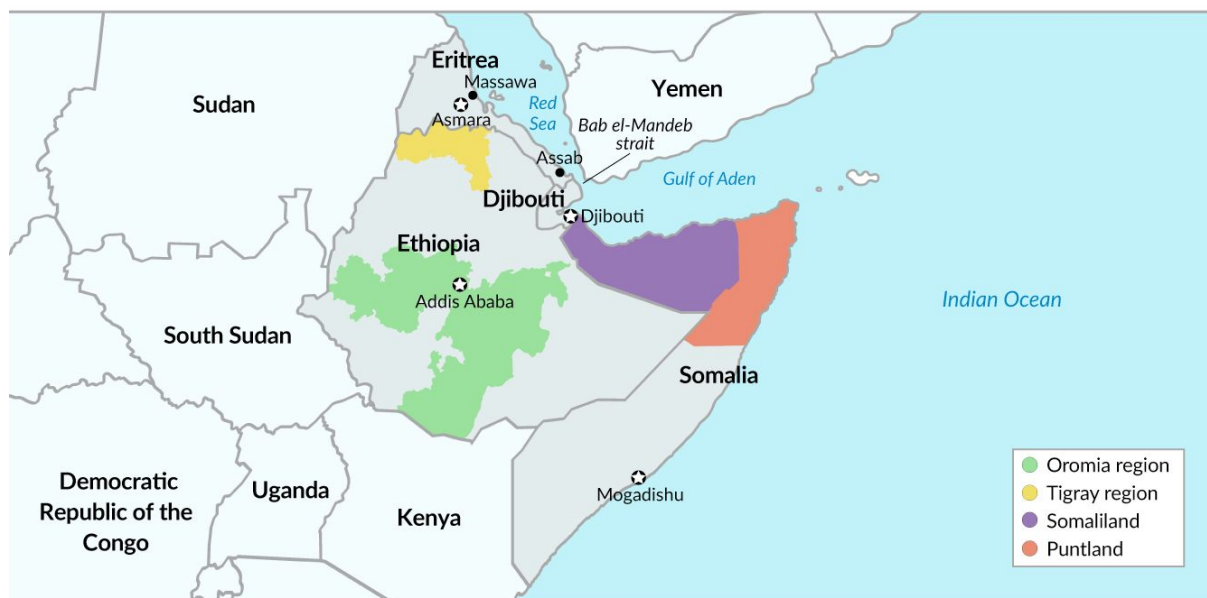
¹ Chutel 2021

² Gough 2003

významná především proto, že jej ze severu omývají vody Rudého moře a Adenského zálivu. Námořní cestou přes tato místa proudí významná část světového obchodu a významné množství ropy z Perského zálivu. To také tvoří zdejší vody jedno ze tří hlavních ohnisek pirátství v současném světě, se kterým se zdejší státy neúspěšně potýkají.³

Z pohledu politické mapy tvoří Africký roh čtyři mezinárodně uznávané suverénní státy, a to Džibutsko, Eritreu, Etiopii a Somálsko. Ve skutečnosti však v této oblasti existuje státních útvarů pět, jelikož na území, které je de iure součástí Somálska, operuje útvar se jménem Somaliland a ačkoliv není mezinárodně uznávaný, plní základní funkce suverénního státu a je de facto nezávislý na Somálsku.

Horn of Africa: Modest progress

V tomto dokumentu však, v souladu s tradicí zahraniční politiky USA, budou do regionu Afrického rohu řazeny i další státy, které s Africkým rohem sousedí a mají společné problémy, případně problémy státu Afrického rohu na ně mají významný dopad. Konkrétně jde o Súdán, který spojuje společné problémy s Etiopií a rovněž bude zmíněn i Egypt, který, ačkoliv geograficky již poměrně vzdálen, je jedním z hlavních aktérů v otázce Velké etiopské renesanční přehrad, což je významné konfliktní ohnisko posledních let. Zmíněna bude i otázka Jižního Súdánu, který

³ Reuters 2009

naopak ovlivňuje Africký roh z důvodu probíhající občanské války a humanitární krize, která má dopad na okolní státy v regionu, především Etiopii. A nakonec bude důležité zmínit také Keňu, která se Somálskem sdílí problematiku terorismu, kdy v oblasti působí aš-Šabáb.

3 Současná situace

Jak je již z prvního nastínění situace patrné, Africký roh je oblastí mnoha různých konfliktů či problémů s regionálním i celosvětovým přesahem. To vzhledem k jeho strategické poloze vytváří z tohoto regionu objekt zájmu z geopolitického hlediska. A to nejen pro Spojené státy americké, ale také pro další světové mocnosti. Jedná se tedy o region s velkým geostrategickým významem. O tom svědčí také to, že prezident Biden měsíc po inauguraci představil vytvoření nové postu speciálního zmocněnce pro Africký roh (Special Envoy for the Horn of Africa).⁴⁵ Právě vytvořením tohoto postu si prezident slibuje lepší orientaci a koordinaci při řešení aktuálních problémů v této oblasti, především pak ozbrojených konfliktů v Etiopii a Jižním Súdánu. Nicméně pod pravomoci tohoto úřadu spadají také problematiky dalších států v regionu, jejichž výčet následuje níže.

3.1 Džibutsko

Ačkoliv Džibutsko samo o sobě netrpí významnými vnitřními problémy, je třeba tomuto malému státu věnovat pozornost. I když jde o nejmenší stát Afrického rohu, rozkládá se ve velmi strategické poloze u průlivu Bab-al-Mandab. Tato poloha z něj dělá přirozenou námořní bránu do celého Afrického rohu, stejně jako jeden z cílů zahraničních politik významných světových hráčů. Právě proto v Džibutsku měly nebo mají vojenské základny prakticky všechny světové mocnosti či mocnosti alespoň regionálního významu. Přestože vztahy Džibutska s USA jsou dlouhodobě poměrně dobré, v poslední době je Džibutsko vzorovým aktérem fenoménu, který ohrožuje pozici USA v regionu Afrického rohu, ale prakticky i na celém africkém kontinentu. Jedná se o zvyšující se zájem Číny o tuto oblast, která od roku 2015 výrazně zvyšuje objem financí, které proudí na tento kontinent. To vyústilo také v to, že právě v Džibutsku byla zřízena první vojenská základna Číny v Africe. Tato situace vyvolala znepokojení několika členů amerického kongresu, nicméně stále nebyly

⁴ Gebre 2021

⁵ Gramer a Lynch 2021

podniknuty žádné kroky, jak pronikání Číny do Džibutska omezit, či alespoň zvýšit zapojení USA v této strategicky významné zemi.⁶

3.2 Eritrea

Vztahy Eritrey a USA dosáhly svého vrcholu na počátku devadesátých let, kdy USA podporovaly nezávislost Eritrey na Etiopii. Nicméně režim prezidenta Afwerkiho, který nastoupil v roce 1993 a vládne zemi dodnes, způsobil ochlazení těchto vztahů. Eritrejský režim patří k nejvíce autoritativním na světě. Omezení médií, svobody a politického disentu způsobilo mimo jiné také to, že Eritrea byla předmětem několika sankcí ze strany OSN, které USA jako stálý člen podpořily. Samotná Eritrea vede hraniční spory s Džibutskem a Etiopií a je obviňována z podporování teroristických skupin jako aš-Šabáb, především z důvodu způsobení nestability konkurenční Etiopii.⁷ Po vypuknutí konfliktu v Tigraji v roce 2020 je však Eritrea naopak obviňována z pomoci Etiopii v potlačení rebelie, a to jak materiální podporou, tak přímou účastí v bojových operacích, a tedy i účastí na páchaných válečných zločinech.⁸

3.3 Etiopie

Partnerství mezi Etiopií a USA je sice dlouhodobě pevné a spolupráce funguje na velmi intenzivní úrovni, nicméně rok 2020 byl pro tyto vztahy zatěžkávací zkouškou. V roce 2018 došlo k výměně premiérů a nový předsedou vlády se stal Abiy Ahmed, který pochází z etnika Oromů. Tím došlo od revoluce v roce 1991 poprvé k tomu, že ve vedení států je představitel jiného etnika než Tigrajů. Na podzim roku 2020 poté započal konflikt v Tigraji, kdy je představiteli vlády strana TPLF, která je etnickou stranou Tigrajů, obviňována z rebelie a vláda započala vojenské operace v etiopském regionu Tigraj. V rámci tohoto konfliktu je etiopská vláda obviňována z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Tato celá situace vyvolala znepokojení u představitelů USA, což vedlo ke zřízení úřadu speciálního zmocněnce zmíněného výše.⁹

⁶ Congressional Research Service 2019

⁷ U.S. Embassy in Eritrea 2021

⁸ BBC.com 2020

⁹ U.S. Department of State 2020

Druhý velkým problémem s regionálním přesahem, ve kterém je v současnosti Etiopie zainteresována, je otázka Velké etiopské renesanční přehrady. Tato stavba by se po kompletním napuštění měla stát největší přehradou na africkém kontinentu. Nicméně tato stavba je velmi problematická pro státy dále na toku Nilu, na kterém se nachází, především tedy pro Súdán a Egypt. Zatímco Súdán s Etiopií tuto otázku bilaterálně vyřešil a výměnou za poskytování elektrické energie z elektrárny na této přehradě, je ochotno tento projekt podpořit, Egypt, který je na Nilu naprosto závislý, tento projekt odmítá a považuje za otázku národní bezpečnosti. Bojí se totiž snížení průtoku Nilu, což by potenciálně mělo obrovský dopad na egyptskou ekonomiku a hospodářství. Proto Egypt vyhrožoval v případě zahájení napouštění této přehrady důraznou reakcí, byly zmíněné i možnosti bombardování hráze či přímého vojenského konfliktu. Ačkoliv mezinárodní komunita včetně USA apelovala na Etiopii, aby v této otázce s Egyptem jednala, Etiopie začala bez jakéhokoliv vyjednávání v létě 2020 tuto přehradu napouštět. Po zahájení vojenských manévřů v Tigraji na podzim 2020 se objevily spekulace, že by Egypt mohl využít tohoto zaměření na jinou problematiku a skutečně zahájit vojenskou ofenzívu. Ačkoliv se tak do současnosti nestalo, konflikt ohledně Velké etiopské renesanční přehrady je stále nevyřešen a je potenciálně velkým ohrožením regionální bezpečnosti.

3.4 Somálsko

Historie americko-somálských vztahů je poměrně komplikovaná. Po pádu prozápadního režimu na počátku 90. let byly vztahy mezi těmito dvěma státy přerušeny. Mezi lety 1992 a 1994 pak USA přímo participoval na vojenských akcích v Somálsku, což vztahy dále narušilo. Nicméně v posledním desetiletí se situace začal obracet a po stabilizaci vnitřní politiky v Somálsku došlo v roce 2018 k obnovení přímé bilaterální diplomacie mezi Somálskem a USA. Přesto však vzájemná spolupráce nedosahuje velikého významu a ekonomická spolupráce je stále marginální.¹⁰

Samotné Somálsko je institucionálně velmi slabý stát. Na severu existuje mezinárodně neuznaný Somaliland, který však splňuje základní funkce státu a Somálsko nemá nad tímto územím efektivní správu. Na jihu a jihozápadě naopak vláda čelí neustálému tlaku za strany teroristické organizace aš-Šabáb, která se

¹⁰ U.S.Department of State 2019

snaží spojit muslimskou menšinu v Etiopii a Keni při hranicích se Somálskem. Cílem je vytvoření islámského státu a zavedení práva šaría. Nicméně hlavní velké teroristické útoky v posledních letech se soustřeďují na Keňu. Přesto však ani útoky na cíle v Somálsku nejsou výjimečné a aš-Šabáb dlouhodobě patří k velkým problémům Somálska.

3.5 Okolní státy a trans regionální problémy

Jak již bylo zmíněno, problémy státu Afrického rohu přerůstají i do okolních států. Egypt je zainteresován v otázce Velké etiopské renesanční přehrady, zatímco Keňu dlouhodobě sužuje problematika islámského terorismu, především somálská skupina aš-Šabáb. Navíc je nutné zmínit, že diplomacii se Somálskem částečně zařizuje také ambasáda v Nairobi, tudíž vliv Keni na vztahy USA se zeměmi Afrického rohu není zanedbatelný.

Další dva státy, které v oblasti zahraniční politiky USA souvisejí s regionem Afrického rohu. Jižní Súdán a Súdán. Probíhající konflikt v Jižním Súdánu, který s různou intenzitou probíhá již od roku 2013, je jedním z hlavních problémů, který má nový speciální zmocněnec pro Africký roh řešit jako hlavní prioritu. Tento konflikt je pro region Afrického rohu významný také tím, že v jeho důsledku do zemí tohoto regionu imigroval nezanedbatelný počet válečných uprchlíků. Přestože se státy tohoto regionu snaží o vyřešení situace v Jižním Súdánu diplomatickou cestou a mediovaly již několik mírových rozhovorů, žádné příměří uzavřené mezi stranami v této občanské válce nevydrželo a konflikt po chvilkové deeskalaci opět eskaloval.

Súdán je státem, který kromě zapojení do regionu prostřednictvím sdílených fenoménů jako Velká etiopská renesanční přehrada nebo konflikt v Tigraji, budí zahraničněpolitický zájem také vlastní vnitropolitickou situací. V roce 2018 byl svržen režim dlouholetého prezidenta al-Bašira a současní představitelé Súdánu svou dosavadní politikou posunuli Súdán demokratickým směrem. To vyústilo k vyřazení Súdánu z amerického seznamu „Countries of Particular Concern“ a také ze seznamu států podporujících terorismus. To otevřelo cestu k většímu sblížení Súdánu s USA a případné větší diplomatické a ekonomické spolupráci.¹¹ Přesto je však třeba brát v potaz, že vnitropolitická situace Súdánu stále není kompletně vyřešená a přechod

---

¹¹ U.S. Department of State 2021

k demokraticky zvoleným představitelům není stále dokončen. Volby jsou naplánovány na konec roku 2022, nicméně je otázka, jaká bude politická situace v Súdánu s tím, jak se tento termín bude blížit.

4 Možnosti zahraniční politiky USA v Africkém rohu

Možností jak přistoupit k problematice Afrického rohu je několik. Přesto je však spojuje fakt, že k docílení co největšího efektu prosazování zájmů USA v regionu je třeba docílit situace, kdy tamější režimy budou stabilní a sdílet hodnoty co nejbližší hodnotám americkým. O této poměrně logické praxi svědčí případy ochladnutí vztahů s Eritreou či naopak posilování vztahů se Súdánem jak bylo uvedeno výše. Proto by prioritou měla být stabilizace politické a bezpečnostní situace v regionu, jelikož jakákoliv zahraniční politika, kterou USA vzhledem k regionu zvolí, by byla takovou nestabilitou postihnutá.

Je otázkou, zdali k tomuto regionu zvolit přístup na bázi bezpečnostního komplexu vycházející z toho, že situace v každém státě ovládá celý region, tudíž i v otázce zahraniční politiky je vhodný zvolit celkový přístup k regionu jako celku. Nebo zdali zvolit přístup na bázi „case by case“, tedy zdali je vhodnější přistupovat ke každému státu zároveň a důsledky takového jednání na další státy v regionu řešit odděleně v rámci přístupu k těmto státům. Rozdíly v těchto přístupech jsou patrné na první pohled, nicméně je třeba brát v potaz i otázku personálu a financí, jelikož „case by case“ přístup vyžaduje větší množství odborníků a větší množství financí na údržbu takového přístupu.

Také možností, jakému odvětví vzájemných vztahů se věnovat, je více. Jde o oblast ekonomickou, politickou, bezpečnostní či jiné významné oblasti. V potaz je nutno brát také regionální integrační uskupení, tedy primárně Africkou Unii jakožto kontinentální a nejvýznamnější integrační uskupení v oblasti, případně také Mezivládní úřad pro rozvoj (Intergovernmental Authority on Development). Právě otázka vztahů s těmito uskupeními by neměla být upozaděna, jelikož především druhá jmenovaná organizace se významně angažuje v řešení konfliktu v Jižním Súdánu a také konfliktu v Tigraji.

Přístupů jak se angažovat v regionu a co nejefektivněji prosazovat zájmy USA je velmi mnoho, a proto je třeba dobře zvážit přínosy i zápory možných způsobů.

Nicméně je třeba se na tuto problematiku dívat z mnoha různých úhlů pohledu, ať již jde o otázku názorové shody s tamějšími režimy, bezpečnostní situaci, potenciální ekonomické výhody či vyvažování vlivu konkurenčních světových možností.

5 Postoje jednotlivých stran

Budeme-li jako základ pro rozdělení postojů demokratických a republikánských poslanců brát linii politiky k regionu, kterou nastavili poslední dva prezidenti, tedy republikánský prezident Trump a demokratický prezident Biden, můžeme vidět tyto základní rozdíly.

Demokratičtí prezidenti jsou obecně vůči Africkému regionu více responzivní a věnují tomuto regionu větší pozornost, což se potvrdilo tím, že prezident Trump region ani jednou nenavštívil v rámci oficiální návštěvy a více se věnoval politice vůči hlavním rivalům jako Čína, nežli vztahům se zeměmi Afriky.¹² Nicméně vzhledem k eskalaci několika konfliktů v roce 2020 i bývalý prezident začal být k tomuto regionu méně netečný a především v otázce stavby Velké etiopské renesanční přehrady byl aktivním aktérem.

Obecně však lze říci, že co se týče oblasti zájmů jednotlivých stran, pro demokraty je důležitá především otázka lidských práv a dodržování mezinárodních smluv, které se touto problematikou zabývají. Rovněž demokraté se zasazují o hlubší spolupráci v oblasti propagace demokracie, zdravotnictví a celkové úrovně života v regionu. Velkou roli pro ně hraje také případná co největší stabilita v regionu a zamezení zbytečným konfliktům.

Ačkoliv ani republikáni nejsou významně proti těmto principům, jejich hlavní prioritou jsou otázky hlubšího geostrategického významu. Především tedy v posledních letech významný růst vlivu Číny v regionu a eskalace konfliktů, které ohrožují stabilitu regionu a zahraničněpolitické a ekonomické zájmy USA.

Přesto však lze historicky najít příklady, kdy se tyto obecné postoje otočily či překrývaly, a proto nelze s jistotou říci s jakými cíli jednotlivé strany či frakce přijdou k jednacímu stolu. Obecným bodem shody by však mělo být vyřešení současných

---

¹² Khadiagala 2020

konfliktů, které eskalovaly a to způsobem, který co nejvíce sníží možnost jejich opětovné eskalace.

6 Doporučené odkazy k prostudování

Profily jednotlivých států na stránkách Congressional Research Service - <https://crsreports.congress.gov>

Nejaktuálnější vývoj ve státech region s důrazem na fenomény zmíněné v textu – např.

<https://www.aljazeera.com/africa/>

<https://www.reuters.com/places/africa>

<https://www.bbc.com/news/world/africa>

<https://world101.cfr.org/rotw/africa/us-foreign-policy#overview>

7 Zdroje

U.S. Relations With Ethiopia. In: *U.S. Department of State* [online]. 2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-ethiopia/>

U.S. Relations With Somalia. In: *U.S. Department of State* [online]. 2019 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-somalia/>

U.S. Relations With Sudan. In: *U.S. Department of State* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-sudan/>

Tigray crisis: Eritrea's role in Ethiopian conflict. In: *BBC.com* [online]. 2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-55295650>

Policy and History. In: *U.S. Embassy in Eritrea* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://er.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/>

China's Engagement in Djibouti. In: *Congressional Research Service* [online]. 2019 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11304>

CHUTEL, Lynsey. The United States Returns to Africa. In: *Foreign Policy* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2021/03/24/biden-united-states-returns-to-africa/>

GRAMER, Robbie a Colum LYNCH. Biden Eyes Former Top U.N. Official for Horn of Africa Envoy. In: *Foreign Policy* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2021/03/22/biden-africa-jeffrey-feltman-ethiopia-tigray-east-africa-gerd/>

GEBRE, Samuel. U.S. Creates Special Envoy Post to Address Crisis in Ethiopia. In: *Bloomberg* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-25/u-s-creates-special-envoy-post-to-address-crisis-in-ethiopia>

GOUGH, Susan L. *THE EVOLUTION OF STRATEGIC INFLUENCE* [online]. In: . 2003 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA420183.pdf>

FACTBOX: Somali pirates risk choking key world trade route. In: *Reuters* [online]. 2009 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-somalia-piracy-shipping-factbox-idUSTRE53E2JR20090415>

KHADIAGALA, Gilbert M. Contextualising the impact of the 2020 US elections on Africa. *Africa Portal* [online]. 2020 [cit. 2021-7-9]. Dostupné z: <https://www.africaportal.org/features/contextualising-impact-2020-us-elections-africa/>